

# معیارهای موثر بر تدریس نظری و عملی اساتید از دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی گیلان

نازنین بشر دوست<sup>۱</sup>، درسا قدیری<sup>۲</sup>، سید امید حقانی<sup>۳</sup>، سیده سارا باقری<sup>۱</sup>، نسترن میرفرهادی<sup>۴</sup>

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۰۹/۱۷

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۳/۱۰

## چکیده

**مقدمه:** دانشگاه یکی از مهم‌ترین و سازنده‌ترین نهادهای اجتماعی است. لازمه‌ی رسیدن به اهداف تعلیم و تربیت، داشتن اساتیدی با ویژگی‌های شایسته است. شناخت معیارهای تدریس اساتید از دیدگاه آموزش گیرندگان، کیفیت آموزش را ارتقاء خواهد داد. از این رو مطالعه حاضر با هدف تعیین دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی درباره‌ی معیارهای موثر بر تدریس نظری و عملی اساتید در سال ۱۳۹۶ انجام گرفته است.

**روش‌ها:** این مطالعه توصیفی- مقطعی حاضر بر روی ۲۳۰ نفر از دانشجویان دندانپزشکی رشت که از طریق سرشماری انجام شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته شامل اطلاعات فردی- اجتماعی و بخش دوم شامل ۱۶ سوال در رابطه با معیارهای تدریس نظری و عملی بود که روایی و پایایی آن تایید گردید. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار و درصد) و آمار استنباطی (اسپیرمن، t مستقل، آنووا، آزمون تعقیبی توکی) از طریق نرم‌افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شدند.

**یافته‌ها:** ۲۳۰ نفر از دانشجویان با میانگین سنی  $21/35 \pm 1/7$  سال شامل ۱۱۴ پسر (۴۹/۶ درصد) و ۱۱۶ دختر (۵۰/۴ درصد) در مطالعه شرکت داشتند. نتایج نشان داد که در حیطه تدریس نظری مهم‌ترین ویژگی، داشتن تسلط بر موضوع تدریس (۷۰/۴ درصد)، بیان شفاف و واضح مطالب (۵۳/۹ درصد) و ایجاد ارتباط بین مطالب نظری و بالینی در تدریس (۵۳/۵ درصد) است. در حیطه تدریس نظری کم‌اهمیت‌ترین ویژگی استاد تهیه جزوه از مطالب تدریس شده برای دانشجویان (۲۰ درصد) و علاقه‌مندی به پژوهش و تحقیق (۱۷ درصد) بود. در حیطه تدریس عملی کم‌اهمیت‌ترین ویژگی برگزار کردن کنفرانس‌های منظم بخشی- ژورنال کلاب و ارائه مورد (۲۰ درصد) و مهم‌ترین مشخصه در این حیطه در دسترس بودن استاد در بخش‌های بالینی از زمان شروع تا پایان بخش (۵۳/۵ درصد) بود. یافته‌های حاصل از مطالعه حاکی از آن بود که بین سال تحصیلی با میانگین نمره عملی رابطه معنی‌داری ( $P < 0/001$ ) وجود دارد. **نتیجه‌گیری:** باتوجه به یافته‌ها تسلط بر موضوع تدریس از مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار در حیطه نظری است. همچنین علاوه بر توانمندی علمی اساتید، در دسترس بودن استاد در بخش‌های بالینی می‌تواند در ارتقاء کیفیت آموزش در حیطه عملی موثر باشد.

**کلید واژه‌ها:** دانشجویان، دندانپزشکی، تدریس، اعضای هیات علمی

## مقدمه

در سراسر جهان آموزش عالی از جایگاه ویژه‌ای برای رشد اقتصادی و توسعه اجتماعی هر کشور برخوردار است (۱).

در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور اساتید به عنوان عناصر اصلی در آموزش، پژوهش و خدمات درمانی شناخته می‌شوند. چراکه آنان می‌توانند از طریق ترکیب مناسب و بدیع عناصر

\*نویسنده مسئول: نسترن میرفرهادی، دانشجوی دکتری تخصصی پرستاری، مرکز تحقیقات آموزش پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران mirfarhadin@gmail.com

نازنین بشر دوست، گروه آسیب‌شناسی دهان، فک و دندان، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران و مرکز تحقیقات آموزش پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران  
درسا قدیری، دندانپزشک، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران  
سید امید حقانی، گروه اندودانتیکس، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران

سیده سارا باقری، گروه آسیب‌شناسی دهان، فک و دندان، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران و مرکز تحقیقات آموزش پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران

موجود در نظام آموزشی، دانشجویان را به سوی اهداف متعالی سوق داده یا محروم نمایند (۲). اساسی‌ترین عامل برای ایجاد موفقیت مطلوب در تحقق اهداف آموزشی بررسی کیفیت تدریس اساتید می‌باشند (۳). تدریس فرآیندی گروهی و دو طرفه است که در طی آن فراگیر و آموزش‌دهنده هر دو از یکدیگر تاثیرپذیری دارند (۴). دستیابی به تدریس ایده‌آل، مستلزم پیوندهایی محکم بین اهداف درس، روش‌های یاددهی - یادگیری دانشجویان می‌باشد (۵). طبق دیدگاه طراحی سیستماتیک آموزشی، اساتید مهم‌ترین رکن برای ایجاد موفقیت مطلوب در تحقق اهداف آموزشی است. در واقع عملکرد و خصوصیات استاد است که سبب دستیابی به اهداف آموزشی و یادگیری دانشجو می‌گردد (۶). فرآیند تدریس تنها تجارب و دیدگاه علمی استاد نیست که موثر واقع می‌شود،

بلکه کل شخصیت اوست که در ایجاد شرایط یادگیری، تغییر و تحول فراگیران تاثیر می‌گذارد (۷). منظور از تدریس اثربخش مجموعه‌ای از عملکردها و ویژگی‌های استاد است که باعث دستیابی به اهداف آموزشی و یادگیری دانشجوی می‌شود (۸).

با توجه به این‌که استاد در محوریت چرخه فعالیت یاددهی - یادگیری قرار می‌گیرد باید خود دارای معیارهایی باشد تا بتواند انتظارات سیستمی (دانشگاه) و فراسیستمی (جامعه) را تامین نماید. بنابراین هر کدام از این ذی‌نفعان سیستم و فراسیستم، دارای انتظاراتی هستند و تامین نظرات خود را نیز با تعیین معیارهایی تعریف می‌نمایند (۶)، در سیستم‌های بهداشتی و درمانی یادگیری از اهمیت فراوانی برخوردار است و آموزش بنیان یادگیری است. در سیستم ارائه خدمات مراقبتی درمانی و آموزش نیروی انسانی از دو بخش تدریس نظری و عملی تشکیل می‌گردد که هر دو از اهمیت فراوانی برخوردار می‌باشد و نقص هر یک موجب نقصان آموزش و کم‌اثر شدن دیگری می‌شود. پیوند و هم‌گرایی بین تدریس نظری و عملی امری اجتناب‌ناپذیر است (۹، ۱۰). تدریس نظری به واسطه تعامل فردی بهتر فراگیر با استاد، مباحثه استدلالی و پرسش و پاسخ محل مناسبی برای ارتقاء یادگیری می‌باشد (۱۱). آموزش در محیط بالین نیز بخش مهم آموزش در علوم پزشکی می‌باشد که بدون آن تربیت افراد متخصص و شایسته بسیار مشکل خواهد شد (۱۲). در این مرحله فرد با یادگیری مهارت‌های بالینی تجارب لازم را کسب نموده و فرصتی پیدا می‌کند تا دانش نظری خود را به مهارت‌های ذهنی، حرکتی و اجتماعی که لازمه‌ی مراقبت از بیمار است، تبدیل نماید (۱۳). توانایی در مهارت‌های ارتباطی موثر توسط استاد از ویژگی‌های تدریس بالینی اثربخش است، این امر تابعی از شایستگی حرفه‌ای، توان علمی، شیوایی و قدرت بیان، وضوح مطالب، ویژگی‌های فردی و رفتاری، مشارکت و سهیم نمودن دانشجویان در موضوعات آموزشی است (۱۴). امروزه، عموماً این‌گونه برداشت می‌شود که استادان باید به عنوان تسهیل‌کننده‌ی یادگیری دانشجویان عمل کنند تا این‌که صرفاً علم و دانش را انتقال دهند (۷). در صورتی‌که دانشجویان و اساتید از نظرات و دیدگاه‌های هم‌آشنایی داشته باشند، روند آموزش و پژوهش به نحو مطلوبی اجرا خواهد شد (۱۵). در همین راستا مطالعه Samaga و همکاران در سال ۲۰۱۴ در مالزی نشان داد که استفاده از تکنولوژی نوین حین تدریس (۶۳/۹ درصد) خلاصه کردن

عناوین درس در پایان کلاس (۶۱/۸ درصد)، بیان ساده مطالب توسط استاد (۵۹/۷ درصد) و شوخ‌طبعی استاد (۵۷/۴ درصد) مهم‌ترین ویژگی‌های موثر بر تدریس از دیدگاه دانشجویان پزشکی می‌باشند (۱۶). همچنین اکبری و همکاران در مطالعه بر روی دانشجویان دندانپزشکی مشهود دریافتند که تغییر لحن و سطح صدا در حین تدریس، ارتباط بین مطالب نظری و عملی و طرح مثال و مسئله توسط استاد، بحث درباره طرح درمان و پاسخ‌گویی اساتید حائز اهمیت‌ترین موضوعات از دیدگاه دانشجویان بودند (۱۷). هدف نهایی فرایند آموزشی در نظام‌های مختلف، ارتقاء روند آموزش و یادگیری مطلوب فراگیران در حیطه مورد نظر است. این امر مستلزم شناسایی عوامل موثر بر این فرایند در راستای بهبود کیفی سیستم آموزش است (۱۸). لذا بررسی معیارهای موثر بر تدریس می‌تواند راهکار موثری در جهت ارتقاء روند آموزش باشد. در یک سیستم آموزشی اساتید و نحوه عملکرد آن‌ها از ارکان بسیار تاثیرگذار می‌باشد. نحوه عملکرد اساتید و ویژگی‌های آن‌ها موجب دستیابی به اهداف آموزشی مورد نظر و یادگیری دانشجویان می‌شود (۱۷). مهم‌ترین روش ارزشیابی اساتید امتیازدهی توسط دانشجویان است. دانشجویان به دلیل حضور مستقیم در محیط آموزشی و با توجه به این‌که مصرف‌کنندگان اصلی برنامه‌های آموزشی هستند، نوع نگرش آن‌ها در مورد ویژگی‌های اساتید در امر ارزشیابی می‌تواند بسیار مفید باشد. بهترین و شایع‌ترین راه نظرخواهی از دانشجویان تهیه پرسشنامه‌های نظرخواهی می‌باشد (۱۱). آگاهی از دیدگاه دانشجویان نسبت به تدریس اثربخش در بهبود کیفیت تدریس و آموزش آنان تاثیر بسزایی دارد. از آنجائی‌که دانشجویان مستقیماً درگیر یادگیری هستند یکی از بهترین روش‌های تعیین شاخص‌های تدریس اثربخش نظرخواهی از دانشجویان است. در سال‌های اخیر معاونت آموزشی دانشگاه با برگزاری کارگاه‌های توانمندسازی اساتید از طریق دوره‌های آموزشی با مضامین آشنایی اساتید با روش‌های نوین و موثر بر تدریس، استراتژی‌های آموزشی مبتنی بر تحقیقات و همچنین تقویت مهارت‌های ارتباطی مدرسین سعی در بهبود فرایند یاددهی - یادگیری نموده است. با این حال توجه به دیدگاه دانشجویان و تعیین انتظاراتشان از اساتید از دغدغه‌های اصلی مدیران و برنامه‌ریزان آموزشی در رسیدن به این مهم در کلاس‌های درس و کلینیک و در صورت لزوم ایجاد تغییرات در ارتقاء این فرایند می‌باشد. تحقیق در مورد میزان به کارگیری معیارهای موثر بر تدریس تصویری

نسبتاً جامع از کیفیت آموزشی هر مرکز ارائه می‌دهد و منجر به تقویت نقاط قوت و رفع نقاط ضعف موجود در کیفیت تدریس اساتید خواهد شد. به دنبال این امر، دانشگاه باید در برنامه‌ریزی دوره‌های آموزشی اساتید، مؤثرتر عمل کند و نیازهای واقعی اساتید را در این زمینه، به گونه مطلوبی پیش‌بینی و برآورده سازد. نتایج برخی مطالعات نیز نشان داده است که دیدگاه دانشجویان در مورد شاخص‌های تدریس اثربخش بنا به مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی و اهداف دانشجویان برای ورود به دانشگاه متفاوت بوده است (۲، ۱۹). لذا با توجه به نبود تحقیقات مشابه در خصوص دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی از مولفه‌های مهم بر تدریس در دو حیطه تئوری و بالینی در سال‌های اخیر در این مرکز پژوهشی با هدف تعیین معیارهای موثر بر تدریس نظری و عملی اساتید از دیدگاه دانشجویان در جهت شناسایی جنبه‌هایی که در کیفیت یاددهی-یادگیری موثرند، طراحی گردید.

## روش‌ها

در این مطالعه توصیفی-تحلیلی از نوع مقطعی ۲۳۸ نفر از دانشجویان دندانپزشکی از ورودی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ از طریق سرشماری انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. معیار ورود به پژوهش اشتغال به تحصیل دانشجویان از ترم‌های دو تا دوازده (سال اول تا ششم) بود. جهت تدوین پرسشنامه، در مرحله اول جلسات (گروه متمرکز) با حضور همکاران طرح و تعدادی از دانشجویان دوره پره کلینیک و کلینیک صاحب تفکر انتقادی که از طرف واحد EDO معرفی شده بودند، تشکیل شد، تا عوامل موثر بر معیارهای مورد نیاز بر تدریس اثربخش در حیطه عملی و نظری از دیدگاه ایشان بازگو گردد. به دنبال هر جلسه، مطالب بیان شده در قالب مفاهیم ذهنی معیارهای موثر بر تدریس جمع‌آوری شد. سپس براساس مفاهیم به دست آمده از این جلسات پرسشنامه‌ای شامل دو بخش طراحی گردید. در بخش اول اطلاعات جمعیت‌شناختی دانشجویان شامل (سن، جنس، وضعیت تاهل، سال تحصیلی، معدل ترم قبل) و بخش دوم پرسشنامه محقق ساخت معیارهای موثر بر تدریس اساتید براساس نتایج حاصل از مرحله اول (گروه متمرکز) و بر گرفته از پرسشنامه‌های وهابی و عبیدی (۵، ۱۳) تدوین گردید.

این پرسشنامه ۱۶ سوال در ۲ حیطه عوامل مربوط به ویژگی‌های استاد در حیطه‌ی تدریس عملی، با ۴ سوال که مهم‌ترین عوامل از دیدگاه دانشجویان در بالین بودند شامل مفاهیم داشتن مهارت علمی، عملی و ارتباطی در بخش‌های

بالینی، برگزار کردن کنفرانس‌های منظم بخشی، در دسترس بودن استاد در بخش‌های بالینی (از زمان شروع تا پایان بخش)، بحث و تبادل نظر با دانشجو در طرح درمان بیماران و ویژگی‌های استاد در حیطه تدریس نظری، با ۱۲ سوال که مهم‌ترین عوامل از دیدگاه دانشجویان در کلاس تئوری بودند شامل مفاهیم مهارت در سخنرانی، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های تدریس در کلاس، مدیریت کلاس، خوش اخلاق بودن، ایجاد انگیزه و علاقه در دانشجویان، علاقمندی به پژوهش و تحقیق، تسلط بر موضوع مورد تدریس، ارتباط بین مطالب نظری و بالینی در تدریس، روش‌های جدید تدریس و بکارگیری تکنولوژی آموزشی نوین، تهیه جزوه از مطالب تدریس شده برای دانشجویان و طراحی سوالات امتحانی بر مبنای مطالب تدریس شده را در بر می‌گرفت. پاسخ‌دهندگان دیدگاه خود را در مورد هر عبارت با مقیاس لیکرت ۴ درجه‌ای از (۱=کم‌اهمیت، ۲=اهمیت متوسط، ۳=اهمیت زیاد و ۴=بسیار مهم) مشخص نمودند. در مطالعه حاضر برای تعیین اعتبار محتوایی پرسشنامه در اختیار ۱۰ نفر از اساتید دانشکده دندانپزشکی قرار گرفت (CVR= ۰/۸ و CVI=۱) و جهت ارزیابی پایایی ابزار از روش آزمون مجدد استفاده شد. بدین منظور پرسشنامه‌ها با فاصله دو هفته به ۲۰ نفر از شرکت‌کنندگان داده شد همبستگی بین نمرات دو آزمون ( $r= ۰/۸$ ) به دست آمد. معیار خروج از مطالعه عدم تمایل به شرکت در مطالعه و تکمیل ناقص پرسشنامه‌ها بود. پس از بیان اهداف پژوهش از کلیه دانشجویان رضایت کتبی جهت شرکت در مطالعه اخذ گردید و به دانشجویان اطمینان داده شد که اطلاعات کسب شده به صورت محرمانه باقی خواهد ماند و نیازی به ذکر نام نیست. پرسشنامه‌ها قبل از شروع کلاس‌های تئوری در اختیار دانشجویان قرار گرفت. اطلاعات پرسشنامه وارد نرم‌افزار آماری SPSS.Ver.21 شد و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی (اسپیرومن، t مستقل، آنووا، آزمون تعقیبی توکی) استفاده گردید. سطح معنی‌داری آزمون‌ها در این مطالعه با  $P< ۰/۰۵$  و معنی آماری دو طرفه مورد بررسی قرار گرفت. این پژوهش در کمیته اخلاق معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی گیلان با کد اخلاق IR.GUMS.REC.1395.152 مورد تصویب قرار گرفت.

## یافته‌ها

از مجموع ۲۳۸ دانشجوی دندانپزشکی ۲۳۰ نفر در مطالعه شرکت کردند. میانگین سنی شرکت‌کنندگان  $21/35 \pm 1/7$  سال بود. ۱۱۴ پسر (۴۹/۶ درصد) و ۱۱۶ دختر (۵۰/۴ درصد) پرسشنامه را تکمیل و در مطالعه شرکت کردند. اکثریت ۱۱۹

نفر (۸۶/۵ درصد) دانشجویان مجرد و ۱۸۸ نفر (۸۱/۷ درصد) معدل تحصیلی در دامنه (۱۷-۱۵/۷۰) داشتند. ۵۰ نفر از دانشجویان (۲۱/۷ درصد) سال دوم، ۴۰ نفر (۱۷/۴۰ درصد) سال اول، ۳۶ نفر (۷۰/۱۵ درصد) سال پنجم، ۳۵ نفر (۱۵/۲۰ درصد) در هر کدام از سال‌های چهارم و ششم، ۳۴ نفر (۱۴/۸۰ درصد) سال سوم بودند. در حیطه تدریس نظری مهم‌ترین ویژگی داشتن تسلط بر موضوع تدریس (۷۰/۴ درصد)، بیان شفاف و واضح مطالب (۵۳/۹ درصد) و ایجاد ارتباط بین مطالب نظری و بالینی در تدریس (۵۳/۵ درصد) بود. در حیطه

تدریس نظری کم‌اهمیت‌ترین ویژگی استاد تهیه جزوه از مطالب تدریس شده برای دانشجویان (۲۰ درصد) و علاقمندی به پژوهش و تحقیق (۱۷ درصد) بود. در حیطه تدریس عملی کم‌اهمیت‌ترین ویژگی برگزار کردن کنفرانس‌های منظم بخشی (ژورنال کلاب و ارایه مورد ۲۰ درصد) و مهم‌ترین مشخصه در این حیطه در دسترس بودن استاد در بخش‌های بالینی (از زمان شروع تا پایان بخش ۵۳/۵ درصد) بود (جدول ۱).

جدول ۱: توزیع نظرات نمونه‌های مورد پژوهش براساس انتخاب عبارات مربوط به تدریس در حیطه نظری و عملی

| حیطه‌ها | سوالات                                                                                                                 | کم‌اهمیت |       | اهمیت متوسط |       | اهمیت زیاد |       | بسیار مهم |       |
|---------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|-------|-------------|-------|------------|-------|-----------|-------|
|         |                                                                                                                        | تعداد    | درصد  | تعداد       | درصد  | تعداد      | درصد  | تعداد     | درصد  |
| نظری    | ۱. داشتن مهارت در سخنرانی (بیان شفاف و واضح مطالب)                                                                     | ۲        | ۰/۹۰  | ۴           | ۱/۷۰  | ۱۰۰        | ۴۳/۵۰ | ۱۲۴       | ۵۳/۹۰ |
|         | ۲. داشتن مهارت‌های ارتباطی                                                                                             | ۱        | ۰/۴۰  | ۲۹          | ۱۲/۶۰ | ۱۲۳        | ۵۳/۵۰ | ۷۷        | ۳۳/۵۰ |
|         | ۳. داشتن مهارت مدیریت زمان هنگام تدریس (در نظر گرفتن زمان کافی جهت ارائه موضوع، جمع-بندی مطالب تدریس شده، پرسش و پاسخ) | ۱        | ۰/۴۰  | ۵۱          | ۲۲/۲۰ | ۱۰۳        | ۴۴/۸۰ | ۷۵        | ۳۲/۶۰ |
|         | ۴. توانایی مدیریت کلاس (آرام نگه داشتن کلاس، تاکید بر حضور و غیاب)                                                     | ۲۳       | ۱۰/۰۰ | ۵۸          | ۲۵/۲۰ | ۹۵         | ۴۱/۳۰ | ۵۴        | ۲۳/۵۰ |
|         | ۵. خوش اخلاق بودن و داشتن حس شوخ‌طبعی                                                                                  | ۱۷       | ۷/۴۰  | ۵۴          | ۲۳/۵۰ | ۷۴         | ۳۲/۲۰ | ۸۵        | ۳۷/۰۰ |
|         | ۶. ایجاد انگیزه و علاقه در دانشجویان جهت فراگیری علم و انجام پژوهش                                                     | ۹        | ۳/۹۰  | ۲۲          | ۹/۶۰  | ۸۶         | ۳۷/۴۰ | ۱۱۳       | ۴۹/۱۰ |
|         | ۷. علاقمندی به پژوهش و تحقیق (مقالات متعدد در رشته‌ی تخصصی خود چاپ کرده باشد)                                          | ۳۹       | ۱۷/۰۰ | ۱۰۷         | ۴۶/۵۰ | ۴۸         | ۲۰/۹۰ | ۳۶        | ۱۵/۷۰ |
|         | ۸. داشتن تسلط بر موضوع مورد تدریس                                                                                      | ۲        | ۰/۹۰  | ۱           | ۰/۴۰  | ۶۵         | ۲۸/۳۰ | ۱۶۲       | ۷۰/۴۰ |
|         | ۹. توانایی در ایجاد ارتباط بین مطالب نظری و بالینی در تدریس                                                            | ۱        | ۰/۴۰  | ۲۰          | ۸/۷۰  | ۸۶         | ۳۷/۴۰ | ۱۲۳       | ۵۳/۵۰ |
|         | ۱۰. آشنایی با روش‌های جدید تدریس و بکارگیری تکنولوژی آموزشی نوین                                                       | ۲۳       | ۱۰/۰۰ | ۷۰          | ۳۰/۴۰ | ۶۹         | ۳۰/۰۰ | ۶۸        | ۲۹/۶۰ |
|         | ۱۱. تهیه جزوه از مطالب تدریس شده برای دانشجویان                                                                        | ۴۶       | ۲۰/۰۰ | ۷۳          | ۳۱/۷۰ | ۵۵         | ۲۳/۹۰ | ۵۶        | ۲۴/۳۰ |
|         | ۱۲. طراحی سوالات امتحانی بر مبنای مطالب تدریس شده                                                                      | ۱۳       | ۵/۷۰  | ۵۰          | ۲۱/۷۰ | ۸۴         | ۳۶/۵۰ | ۸۳        | ۳۶/۱۰ |
| عملی    | ۱. داشتن مهارت علمی، عملی و ارتباطی در بخش-های بالینی                                                                  | ۱        | ۰/۴۰  | ۸           | ۳/۵۰  | ۱۰۵        | ۴۵/۷۰ | ۱۱۶       | ۵۰/۴۰ |
|         | ۲. برگزار کردن کنفرانس‌های منظم بخشی (ژورنال کلاب، case presentation و ...)                                            | ۴۶       | ۲۰/۰۰ | ۱۲۰         | ۵۲/۲۰ | ۵۰         | ۲۱/۷۰ | ۱۴        | ۶/۰۰  |
|         | ۳. در دسترس بودن استاد در بخش‌های بالینی (از زمان شروع تا پایان بخش)                                                   | ۰        | ۰/۰۰  | ۱۷          | ۷/۴۰  | ۹۰         | ۳۹/۱۰ | ۱۲۳       | ۵۳/۵۰ |
|         | ۴. بحث و تبادل نظر با دانشجو در طرح درمان بیماران                                                                      | ۹        | ۳/۹۰  | ۲۴          | ۱۰/۴۰ | ۹۸         | ۴۲/۶۰ | ۹۹        | ۴۳/۰۰ |

براساس نتایج آزمون آنووا بین سال تحصیلی با میانگین نمره عملی رابطه‌ی آماری معنی‌داری وجود دارد ( $p=0/043$ ). سال ششم بالاترین میانگین را داشت (جدول ۲). نتایج نشان داد که

با توجه به نتایج آزمون اسپیرمن بین نمره عملی و نظری رابطه‌ی آماری معنی‌داری ( $p<0/001$ ,  $r=0/45$ ) وجود دارد.

بین سن، جنس، وضعیت تاهل و معدل با حیطه تدریس عملی و نظری ارتباط آماری معنی داری یافت نشد.

جدول ۲: ارتباط بین سال تحصیلی با میانگین نمره عملی در دانشجویان دندانپزشکی

| متغیر     | تعداد | میانگین $\pm$ انحراف معیار | خطای انحراف معیار | CI سطح اطمینان ۹۵٪ |         |       |        | دامنه       | p-value |
|-----------|-------|----------------------------|-------------------|--------------------|---------|-------|--------|-------------|---------|
|           |       |                            |                   | حد پایین           | حد بالا | حداقل | حداکثر |             |         |
| سال اول   | ۴۰    | ۵/۱۸ $\pm$ ۳۷/۰۷           | ۰/۸۱              | ۳۵/۴۱              | ۳۸/۷۳   | ۲۷/۰۰ | ۴۷/۰۰  |             |         |
| سال دوم   | ۵۰    | ۴/۶۳ $\pm$ ۳۴/۹۴           | ۰/۶۵              | ۳۳/۶۲              | ۳۶/۲۵   | ۲۷/۰۰ | ۴۸/۰۰  |             |         |
| سال سوم   | ۳۴    | ۴/۹۰ $\pm$ ۳۷/۸۸           | ۰/۸۴              | ۳۶/۱۶              | ۳۹/۵۹   | ۲۵/۰۰ | ۴۶/۰۰  | آزمون آنووا |         |
| سال چهارم | ۳۵    | ۴/۵۲ $\pm$ ۳۶/۹۷           | ۰/۷۶              | ۳۵/۴۱              | ۳۸/۵۲   | ۲۱/۰۰ | ۴۶/۰۰  | $p < ۰/۰۴۳$ |         |
| سال پنجم  | ۳۶    | ۴/۹۸ $\pm$ ۳۶/۲۲           | ۰/۸۳              | ۳۴/۵۳              | ۳۷/۹۰   | ۲۱/۰۰ | ۴۶/۰۰  |             |         |
| سال ششم   | ۳۵    | ۴/۵۹ $\pm$ ۳۷/۹۱           | ۰/۷۷              | ۳۶/۳۳              | ۳۹/۴۹   | ۳۱/۰۰ | ۴۸/۰۰  |             |         |
| کل        | ۲۳۰   | ۴/۸۷ $\pm$ ۳۶/۷۰           | ۰/۳۲              | ۳۶/۰۷              | ۳۷/۳۴   | ۲۱/۰۰ | ۴۸/۰۰  |             |         |

### بحث و نتیجه گیری

مطالعه حاضر با هدف تعیین معیارهای تدریس نظری و عملی موثر از دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی رشت انجام شد. در حیطه تدریس نظری مهم ترین ویژگی از دیدگاه دانشجویان به ترتیب داشتن تسلط بر موضوع تدریس، بیان شفاف و واضح مطالب و ایجاد ارتباط بین مطالب نظری و بالینی در تدریس بود. نتایج مطالعه Singh با عنوان ویژگی های استاد خوب نشان داد که مهم ترین ویژگی استاد آگاهی و تسلط بر موضوع درس می باشد (۱۵). مطالعات متعددی، تسلط استاد در درس مورد تدریس و شیوایی مهم ترین ویژگی تدریس نظری بیان نمودند (۲۰، ۸، ۲۰). این در حالی است که Samaga در مطالعه خود مهم ترین ویژگی تدریس نظری را استفاده از تکنولوژی نوین حین تدریس گزارش کرد (۱۶). تفاوت در یافته های مطالعه حاضر با مطالعه Samaga می تواند به دلیل متفاوت بودن سیستم های آموزشی کشور ایران و مالزی باشد که منجر به دیدگاه های مختلف دانشجویان شده است. از طرفی نمونه های مطالعه، Samaga دانشجویان پزشکی بودند که آموزش متفاوتی با رشته دندانپزشکی در مقاطع پره کلینیک و کلینیک دریافت می نمایند.

از دیگر یافته های این مطالعه اهمیت پایین ویژگی استاد در حیطه تدریس نظری شامل تهیه جزوه از مطالب تدریس شده برای دانشجویان (۲۰ درصد) و علاقمندی به پژوهش و تحقیق (۱۷ درصد) بود. در همین راستا، حکم آبادی و همکاران (۷) دریافتند که علاقمندی به پژوهش کم ترین اهمیت را از دیدگاه دانشجویان دارد در توجیه یافته های مطالعه حاضر شاید بتوان گفت به عنوان نقطه قوت، دانشجویان دندانپزشکی از زمان ورود خود به دانشگاه با تاکید اساتید به اهمیت

برخورداری از دانش عمیق و اصولی که لازمه ی آغاز هرگونه درمانی است، پی می برند که سبب تمایل کم تر آنان به استفاده از جزوات به جای کتب منبع می باشد. مهم ترین ویژگی در حیطه عملی در دسترس بودن استاد در بخش های بالینی از زمان شروع تا پایان بخش بود. مطالعه اکبری و همکارانش (۱۷) نشان داد که دانشجویان بیشترین اهمیت را به بحث در مورد طرح درمان می دادند. از آن جایی که یکی از ارکان مهم تدریس عملی انتقال مستقیم اطلاعات و تجربیات از استاد به دانشجو می باشد، حضور مداوم استاد در بالین می تواند هم در انتقال مفاهیم آموزشی و هم حمایت روحی دانشجو نقش مهمی ایفاء کند. از دیدگاه دانشجویان مطالعه حاضر در دسترس بودن استاد در بالین می تواند در افزایش اعتماد به نفس و بهبود کار عملی و بحث در خصوص طرح درمان مفید واقع شود.

نتایج مطالعه حاضر حاکی از آن بود که کم اهمیت ترین ویژگی در حیطه تدریس عملی موثر از دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی، برگزار کردن کنفرانس های منظم بخشی (ژورنال کلاب و Case Presentation) بود. در توجیه این یافته شاید بتوان گفت از آن جایی که Case Presentation و ژورنال کلاب نیازمند مهارت و علم بالای استاد می باشد، عدم علاقمندی دانشجویان به این مقوله می تواند به علت ارائه نامناسب این روش در انتقال اطلاعات به دانشجو باشد. از سوی دیگر با توجه به وقت گیر بودن این روش و زمان ارائه آن که در انتهای بخش کلینیکی می باشد، هنوز نتوانسته است جایگاه مطلوبی در امر آموزش بالین را از دیدگاه دانشجویان کسب نماید.

همچنین یافته های مطالعه حاضر حاکی از آن بود که بین نمره نظری و عملی رابطه آماری معنی داری وجود دارد. از

از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به خود گزارش‌دهی دانشجویان در تکمیل پرسشنامه اشاره کرد؛ در حالی که استفاده از روش‌های چهره به چهره در کسب اطلاعات از دانشجویان می‌تواند مثرتر باشد. با توجه به نتایج این مطالعه و شناخت عوامل تأثیرگذار بر تدریس اساتید پیشنهاد می‌شود که با تغییر در برنامه‌های آموزشی و نظارت بر عملکرد اساتید در کلاس‌های درس از قبیل تسلط بر مطالب درسی و روش تدریس، تصمیماتی از سوی مدیران آموزشی جهت توانمندسازی اساتید و اتخاذ گردد.

### ق‌ردانی

بدین‌وسیله از کلیه دانشجویانی که با صرف وقت و دقت نظر ما را در جمع‌آوری اطلاعات یاری دادند و همچنین از معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی گیلان به جهت تصویب طرح با شماره (۹۶۰۴۰۳۰۲) تقدیر و تشکر می‌گردد.

### References

1. Pakkies NE, Mtshali NG. Students' views on the block evaluation process: A descriptive analysis. *curationis* 2016; 39 (1): 1- 8. [https://doi.org/10.4102/curationis.v39i1.1516]
2. Zohoor A, Eslaminejad T. [Teacher's effective teaching criteria as viewed by the students of Kerman University of Medical Sciences]. *Journal of medical Education* 2004; 4 (2) :60- 65. [Persian]
3. Hekmatpou D, Jahani F, Nejat N. [Exploration of characteristics of a competent nursing faculty member: A qualitative study]. *IJNR* 2013; 8 (1): 58- 67 [Persian]
4. Asgari F, Mahjoob Moadab H. [Comparing characteristics of an effective teaching from teachers' and students' point of view, Guilan University of Medical Sciences]. *Strides in Development of medical education* 2010; 7 (1): 26- 33. [Persian]
5. Vahabi S, Ebadi A, Rahmani R, Tavallaei A, Khatouni A, Tadrissi S, et al. [Comparison of the status of clinical education in the views of nursing educators and students]. *Education strategies in medical sciences* 2011; 3 (4): 179- 82. [Persian]
6. Cheraghi M, Esmaeili M, Ghisvandian S. [Characteristics of an elite instructor: A qualitative study]. *The Journal of Urmia Nursing and Midwifery Faculty* 2014; 12(2): 86- 93. [Persian]
7. Hokmabadi R, Fallah H. [Ideal university teachers according to students'views]. *J Med Educ Dev.* 2013; 6 (10) : 22- 29 [Persian]
8. Seyyed Majidi M, Seyyed Majidi A, Hbibzadeh Bijani F, Khodadadi E, Motalebnejad M. [Evaluation of an effective teaching's characteristics from Babol dental faculty postgraduate students' viewpoints]. *Biannual Journal of Medical Education Education Development Center (edc) Babol University of Medical Sciences* 2018; 6 (2): 32- 8. [Persian]
9. Pettit JE, Axelson RD, Ferguson KJ, Rosenbaum ME. Assessing effective teaching: what medical students value when developing evaluation instruments. *Academic Medicine* 2015; 90 (1): 94- 9. [https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000000447]
10. Aliasgharpour M, Monjamed Z, Bahrani N. [Factors affecting students' evaluation of teachers: Comparing viewpoints of teachers and students]. *Iranian Journal of Medical Education* 2010; 10 (2): 186- 95. [Persian]

11. Tahmasebzadeh sheikhlar D, Fathiazar S, Jafarian V, Hamrazzadeh M, Zilabi G. [Criteria of Effective Teaching and Its Application in the Educational Process: Views of Faculty members and Students]. *Iranian Journal of Medical Education* 2018; 18: 257- 68. [Persian]
12. Yazdankha Fard M, Pouladi S, Kamali F, Zahmatkeshan N, Mirzaie K, Akaberian S, et al. [The Stressing Factors in Clinical Education: The Viewpoints of Students]. *Iranian journal of medical education* 2008; 8 (2): 341- 350. [Persian]
13. Obeidi N. [Effective factors on the communication between students and faculty members in the viewpoint of paramedical students]. *Educ Strategy Med Sci.* 2010; 3 (3): 133- 136. [Persian]
14. Martens MJ, Duvivier RJ, Van Dalen J, Verwijnen GM, Scherpbier AJ, Van Der Vleuten CP. Student views on the effective teaching of physical examination skills: a qualitative study. *Medical Education* 2009; 43(2): 184- 91. [https://doi.org/10.1111/j.1365-2923.2008.03283.x]
15. Singh S, Pai DR, Sinha NK, Kaur A, Soe HHK, Barua A. [Qualities of an effective teacher: what do medical teachers think]. *BMC Medical Education* 2013; 13 (1): 128. [https://doi.org/10.1186/1472-6920-13-128]
16. Samaga M, Hemalatha N. A good teacher e medical stu-dents' views. *IOSR J Pharm* 2014; 4 (9): 01e5. [https://doi.org/10.9790/3013-04090105]
17. Akbari M, Moeintaghavi A, Ghanbari H, Bageri M, Otoufi A. [A Comparison of the Students' and Teachers' Viewpoints about the Characteristics of a Good Teacher in Dentistry]. *Journal of Mashhad Dental School* 2014; 38 (4): 281- 90. [Persian]
18. Koura AA, Al-Hebaishi SM. The Relationship between multiple intelligences, self-efficacy and academic achievement of Saudi gifted and regular intermediate students. *Educational Research International* 2014; 3 (1): 48- 70.
19. Eslamian H, Eslamian Z, Karami M. [Study the relationship of applying the criteria for effective teaching by faculty with students morale Bitch]. *Curriculum Planning Knowledge & Research in Educational Sciences* 2018; 15 (29): 132- 147 [Persian]
20. Aghamirzayi T, Salehi Omran E, Rahimpour Kami B. [Effective Factors on Student Evaluation of Faculty Members Performance]. *Education Strategies in Medical Sciences* 2014; 7 (1): 57- 62. [Persian]

# Effective criterion on theoretical and practical Teaching from Guilan Dental Students' Viewpoint

Bashardoust N<sup>1</sup>, Ghadiri D<sup>2</sup>, Haghani SO<sup>3</sup>, Bagheri SS, Mirfarhadi N<sup>4\*</sup>

Received: 2019/12/08

Accepted: 2020/05/30

## Abstract

**Introduction:** University is one of the most important and productive organs. Thus, teachers with desirable characteristics are necessary to achieve goals of education and nurture. Recognizing teaching criterion from students' viewpoint would improve education. In this regards this study has been done to survey Rasht's dentistry students' viewpoints about the effective criterion on theoretical and practical teaching in 2017.

**Methods:** In this cross-sectional study 230 students of Rasht dentistry school that were selected through census method, participated. Data were collected by a researcher-made questionnaire including two parts that validity and reliability was confirmed. The first part of questionnaire consist of demographic characteristics and the Second part was about theoretical and practical teaching criteria (16 questions). Data were analyzed using descriptive and analytical statistics, variance analysis test, Turkey test, Independent T test, two-tail significant, and one-way ANOVA through SPSS.

**Results:** Of 230 participants with mean age of 21.35, 116 were female (50.4%) and 114 were male (49.6%). The most important characteristics in the field of theoretical teaching were mastery of teaching subject (70.4%) clear and certain speech (53.9%) making relation between theoretical and practical subjects (53.5%). The least important characteristics in this field were giving pamphlet and booklet of materials taught (20%), interesting in research and study (17%). In practical teaching field the least important item was holding scheduled speeches such as journal clubs and case presentation (20%) and the most important item in this field, being available during clinic hours (53.5%). There was a relation between year of study and mean of practical score ( $p < 0.001$ ).

**Conclusion:** Based on the results, mastery of teaching subject is the most effective factors in theoretical field, also, in addition to teachers scientific skills, being available in clinical field can be effective in promoting practical field.

**Keywords:** Dental Students, Teaching, Faculty members

**Corresponding author:** Mirfarhadi N PhD Candidate in Nursing, Medical Education Research Center, Education Development Center, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran mirfarhadin@gmail.com

Bashardoust N, Department of Oral and Maxillofacial Pathology, School of Dentistry, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran and Medical Education Research Center, Education Development Center, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran

D Ghadiri, Dentist, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran

Haghani SO, Postgraduate student, Dept of Endodontics, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

Bagheri SS, Department of Oral and Maxillofacial Pathology, School of Dentistry, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran and Medical Education Research Center, Education Development Center, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran